

Супрун Геннадій Геннадійович

аспірант кафедри філософії Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ЗМІНИ СУСПІЛЬСТВА ЯК НАСЛІДОК КОНФЛІКТОГЕННИХ ВИКЛИКІВ

У ході дослідження було розглянуто тенденції трансформаційних змін соціокультурного простору як відповіді на виникаючі конфліктогенні виклики. Так, достатню увагу приділено глобалізаційним процесам, які стали активно розвиватись з початку ХХІ століття, не могли не відобразитись на всіх сферах розвитку суспільства. Можемо говорити про формування міжнародних наддержавних структур, розвиток новітніх технологій, активну роль транснаціональних компаній, функціонування військових і політичних союзів міжрегіонального рівня. Конфліктні ситуації, що донедавна локалізувались місцево, наразі набувають загальносвітового масштабу. Реформування всіх сфер соціального життя набуло таких темпів, що регулювати їх чи намагатися спрогнозувати стає все складніше. Отже, актуальною є необхідність реформування раніше створених інститутів і міждержавних надбудов для відповідної реакції на сучасні конфліктогенні виклики політичного життя.

Важливо зауважити, що ряд дослідників розглядали конфлікт крізь призму розуміння його негативної дії й руйнівного характеру: Е. Дюркгейм, М. Бердяєв, Т. Парсонс, Д. Дьбюї. У своїх працях вони наголошували на необхідності збереження стійкості суспільства, а виникнення конфліктних ситуацій порівнювали з хворобою, яка вражає стабільно діючий механізм соціальних стосунків. На противагу вказаним вище дослідникам були також ті, хто аналізував конфліктогенність як нормальний прояв суспільної взаємодії (М. Вебер, Г. Зіммель, А. Токвіль). На їхню думку саме через конфлікти відбувалось стимулювання розвитку суспільних процесів і рух до формування «нових правил» на вимогу сучасним запитам мінливого світу.

Основні й чітко визначені теорії соціального конфлікту виникають в працях середини ХХ століття: «Функції соціального конфлікту» Л. Козера (концепція позитивно-функціонального конфлікту), «Сучасний соціальний конфлікт» Р. Дарендорфа (конфліктна модель суспільства), «Конфлікт і захист. Загальна теорія» К. Боулдінга (загальна теорія конфлікту). Саме вони за основний критерій трактування суспільних процесів взяли конфлікт як рушійну силу соціальних перетворень, що стало чітко проявлятися в постіндустріальному індивідуалізованому соціумі.

Однією з характеристик глобалізованого світу є підвищення конфліктності й нестійкості міжнародної політичної системи. Для порівняння: з середини і до кінця ХХ століття спостерігалось чітке біполярне розді-

лення на сфері впливу (часи «холодної війни» США і СРСР), де арену внутрішньої політичної боротьби контролювала держава і здебільшого тільки всередині неї відбувались конфлікти і протиріччя. Зовнішня ж політика, при такій моделі міждержавних стосунків, віддзеркалювала інтереси у відповідності до біполярної структури поділу впливу. В останні ж десятиліття (після розпаду СРСР і руйнування двополюсного світу) спостерігаються тенденції до динамічності і зміни вектору зовнішньої політики більшості держав, а у внутрішні протиріччя все частіше проникають сторонні учасники політичної арени.

Необхідно також акцентувати увагу на тому, що такі міжнародні формування як «Велика сімка», ООН, Всесвітній банк, Європейський парламент створювались в той час, коли система міжнародних відносин ще не мала таких рис і особливостей, які спостерігаються зараз: «Всюди ми бачимо інститути, які зовнішньо виглядають так само, як і раніше, і носять ті ж назви, але абсолютно змінилися всередині. Ми продовжуємо говорити про державу, сім'ю, роботу, традиції, природу, ніби ці поняття лишилися тими ж, що і були. Але це не так. Тією самою лишилась зовнішня оболонка, але зсередини вони змінилися. Я називаю їх «інститути-пустушки». Ці інститути уже не відповідають тим викликам, які вони повинні регулювати» [3, с. 35]. Таким чином, виникає необхідність в реформуванні існуючих інститутів, або ж створенні нових, які будуть відповідати вимогам часу, адже протиріччя і конфлікти, які виникають на міжнародній арені, через відсутність необхідного врегулювання максимально розтягуються у часі, формуючи необхідну геополітичну обстановку тим країнам, яким це вигідно.

Відповідно до цього складається «супільство ризику», адже те соціальне, що ще вчора здавалось чітким і стабільним, уже завтра може зникнути. Людина починає жити в постійному стресі: «Її тривожить те, що межі, в які вона з такими труднощами потрапляла, скоро зруйнуються або щезнуть» [1, с. 186]. Однією з проблем постає ідентичність людини, яку тепер не тільки потрібно віднайти, а й зуміти зберегти через гнучкість і вміння пристосовуватись до нових умов і запитів, які виникають.

Отже, спрогнозувати результат новоутворених тенденцій, які спостерігаються в сучасному інформатизованому просторі, набагато важче, аніж це було б два десятиліття тому. Небезпека таїться в такому: перехідний етап від однієї макросистеми (стабільної) до іншої (яка є більш рухомою і мінливою) приховує безліч протиріч, адже «ціна переходу вкрай висока, його перспективи незрозумілі, а потенціал впливу незначних змін на кінцевий результат виключно великий» [2, с. 241]. Точка біфуркації, в якій знаходиться світ наразі, є визначальною, адже направленість подальшого вектору розвитку може бути викликана найбільш незначним фактором, який і визначить подальший напрямок розвитку міждержавних стосунків.

Трактування конфлікту як негативного явища є доволі поширеною позицією, але окрім деструктивного характеру, протиріччя несуть за собою і

конструктив, який полягає у визнанні сторонами проблеми і працю над її усуненням (або мінімізацією кризових явищ). Робота ж з ядром непорозумінь шляхом їх викорінення призводить лише до зворотної дії: «Той факт, що протиріччя може бути придушеним, без сумніву, є доволі застарілою думкою керуючих установ... проте безліч тих, хто до сьогоднішніх днів слідує цьому принципу. Саме придушення є не тільки аморальним, але й неефективним способом взаємодії з соціальними конфліктами. В тій мірі, з якою соціальні конфлікти намагаються придушити, зростає їх потенційна злаякісність» [4, с. 145]. Саме недотримання вищезазначених норм щодо регулювання конфлікту і зумовили загострення ситуації в Україні наприкінці 2013 - на початку 2014 року, коли керівництво країни, проігнорувавши соціальну напруженість і незгоду в суспільстві, намагалось придушити конфлікт силовим способом. В подальшому події вийшли за межі мирного протесту і перетворились в збройні зіткнення з масовими жертвами громадян. В основі вирішення конфлікту повинні лежати лише мирні способи, насильство є недопустимим: «Можливо, конфлікт є основою всіх речей, тобто рушійною силою змін, але конфлікт не повинен бути війною. Напевно, в раціональному регулюванні соціальних конфліктів і полягає одне із центральних завдань політики» [4 с. 147].

Глобалізаційні процеси, які ми спостерігаємо в інформаційну епоху, несуть за собою нові виклики: це проявляється у змінах орієнтування міжнародних зв'язків (минуле стає не таким важливим, як теперішнє і майбутнє), завдяки інноваційним технологіям суспільство в різних точках світу стає все більш взаємозалежним, глобалізаційні зміни відбуваються швидше, ніж раніше, трансформації планетарного масштабу стають все менш передбачуваними. Зміни на політичній і економічній арені відбуваються надто швидко, аби на них відповідним чином реагували раніше створені наддержавні надбудови. Таким чином, постає гостра необхідність реформування тих регуляторних інститутів міждержавних зв'язків, які будуть відповідати викликам часу і забезпечувати врегулювання міжнародних конфліктів і суперечливих ситуацій, відштовхуючись від інтересів учасників конфлікту.

Список використаних джерел

1. Бауман З. Индивидуализированное общество. Пер. с англ. под ред. В. Иноземцева. Центр исслед. постиндустр. о-ва, журн. «Свободная мысль». М.: Логос, 2002. 390 с.
2. Валлерстайн И. Конец знакомого мира: Социология XXI века / Пер. с англ. Под ред. В.И. Иноземцева. М.: Логос, 2004. 355 с.
3. Гидденс Э. Ускользающий мир. Как глобализация меняет нашу жизнь / Пер. с англ. М.: Весь Мир, 2004. 120 с.
4. Дарендорф Ральф. Элементы теории социального конфликта.